

Nr 30

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående införande i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta motioner, nr 362 i första kammaren av herrar *Gezelius* och *Kaijser* samt nr 432 i andra kammaren av herrar *Fröding* och *Munktell*. I motionerna, vilka är likalydande, hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en utredning skyndsamt tillsättes för att allsidigt och förutsättningslöst utreda frågan om införande i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att den omfattande ungdomsbrottsligheten utgör ett av våra största och mest svårbemästrade samhällsproblem. Under efterkrigstiden har utvecklingen i stort sett präglats av en nästan explosionsartat växande kriminalitet. Att motverka den allvarliga utvecklingen är en av samhällets mest angelägna uppgifter. Kampen mot ungdomsbrottsligheten måste föras på bred front. Därvid måste uppmärksamhet främst ägnas åt utformningen av reaktionssystemet. Om detta rätt skall fylla sin uppgift bör det tillgodose kraven att tillrättaföra den enskilde lagöverträdaren och att upprätthålla respekten för den allmänna laglydnaden. Det måste med andra ord verka både individualpreventivt och allmänpreventivt.

I motionerna anföres vidare bl. a. följande:

Under en följd av år har den kriminalpolitiska reformverksamheten framför allt tagit sikte på individualpreventionen. Man har sökt utforma påföljderna så, att de förutsatts på bästa sätt ägnade att främja den enskilde lagbrytarens återanpassning i samhället. I vissa avseenden råder inga delade meningar om det värdefulla i detta reformarbete. En human fängsvård, som är inriktad på resocialisering, och en på moderna vårdprinciper baserad behandling vid ungdomsvårdsskolor och motsvarande anstalter tillhör det icke-kontroversiella inom kriminalpolitiken. Däremot kan man enligt vår mening på goda grunder ifrågasätta om icke de individualpreventiva synpunkterna delvis givits så exklusivt företräde och stundom tillämpats på sådant sätt att respekten för den allmänna laglydnaden uppluckrats. Det har i många fall icke blivit vare sig individual- eller allmänprevention.

Enligt vår mening måste de repressiva åtgärderna ges större utrymme i det kriminalpolitiska systemet. I sammanhanget vill vi hänvisa till motion

II:24/1960, i vilken vissa utländska former av kortvarigt frihetsberövande och erfarenheter från dessa redovisades. Bland de mera uppmärksammade utländska försöken kan nämnas The Highfields Project i Trenton, New Jersey, USA, som utgjort förebilden för en behandlingsform, vilken sedan 1957 införlivats med staten New Jerseys reaktionssystem. I blickfältet står också det engelska systemet "short sharp shock", vilket tillämpas vid s. k. detention centres, samt den västtyska korttidsarresten Jugendarrest.

I anslutning härtill framhåller motionärerna, att omnämmandet av utländska exempel icke innebär ett förord för kopiering av i utlandet tillämpade anordningar. Vårt land måste i varje enskildhet utforma sitt reaktionssystem med hänsyn till de behov och förutsättningar, som föreligger hos oss.

Motionärerna understryker slutligen, att en komplettering av reaktionssystemet med institutet kortvarigt frihetsberövande synes så väsentlig, att en utredning härom utan dröjsmål bör komma till stånd.

Angående motionerna i övrigt får utskottet hänvisa till motionen II:432. Beträffande de i motionerna omnämnda utländska formerna av kortvarigt frihetsberövande — i fråga om vilka motionärerna åberopar motion II:24/1960 — får utskottet hänvisa jämväl till det av parlamentariska sakkunniga avgivna betänkandet "Ungdomsbrottslighet" s. 63 ff (SOU 1959:37).

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Tanken på ett kortvarigt frihetsberövande för ungdomsbrottslingar har i vårt land framförts i skilda sammanhang. Främst kan nämnas, att strafflagberedningen i sitt förslag till skyddslag upptagit behandling under två månader i s. k. tillsynsanstalt såsom ett led i vad beredningen kallat skyddstillsyn, närmast motsvarande s. k. kvalificerad villkorlig dom med övervakning och särskilda föreskrifter. Anstaltsbehandlingen är avsedd främst för unga i åldern 18—20 år och skall i allmänhet inleda skyddstillsynen. Skyddstillsynen skall enligt beredningen i undantagsfall få tillämpas även för unga i åldern 15—17 år, men för dessa skall behandling i tillsynsanstalt inte få komma i fråga.

Inom barnvården har försöksverksamhet med korttidsbehandling pågått sedan något år. Verksamheten bedrivs vid Hammargårdens ungdomsvårdsskola i Stockholms-trakten. Behandlingen, som i likhet med annan behandling vid ungdomsvårdsskola skall kunna förenas med eftervård, är avsedd framför allt för pojkar i åldern 15—17 år med någorlunda normal uppväxt och personlighetsutrustning, vilka under puberteten gjort sig skyldiga till en plötsligt insättande kriminalitet, och dessutom för sådana som under arbetslöshet missbrukat sprit, förövat brott och måst omhändertagas. Avsikten är att behandlingen på skolan normalt skall pågå högst tre månader.

Vid 1958 års B-riksdag väcktes motionsyrkande, som bl. a. syftade till införande av kortvarigt frihetsstraff för unga lagöverträdare. Riksdagen tog då avstånd från tanken på sådana straff. Allmänna beredningsutskottet, som be-

handlade motionerna, anförde att det inte delade motionärernas uppfattning om värdet av en sådan straffform som detention centre; härvid åberopades bl. a. att denna straffform inte visat sig effektiv när det gäller att motverka återfallsbrottslighet. Angående Jugendarrest yttrade utskottet, att ett sådant straff torde te sig ganska främmande för vårt rättssystem. Utskottet framhöll vidare, att motionsförslaget inte beaktat frågan om eftervård.

Vid 1960 års riksdag förordades i motionerna I:16 och II:24 ett kortvarigt frihetsstraff som ett nytt medel i kampen mot ungdomsbrottsligheten. Enligt motionärerna hade åtalshelfertig och villkorlig dom inte varit så effektiva hjälpmedel mot brottsligheten som man hoppats. Orsaken härtill var, att åtgärderna fått alltför vidsträckt användning. Det kortvariga frihetsstraff, som motionärerna förordade, skulle tillämpas beträffande personer, som inte hunnit fixeras i djupare kriminalitet och som därför kunde tänkas bli påverkade av en både för dem och för omgivningen påtaglig reaktion. I fråga om utformningen av påföljden hänvisade motionärerna till bl. a. detention centres och Jugendarrest. Motionärerna framhöll emellertid som en brist hos dessa reaktionsformer, att de inte är förenade med någon form av eftervård.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 5 år 1960 (rörande barnavårdslagen) erinrade andra lagutskottet bland annat, att spörsmålet om brottspåföljder för unga lagöverträdare liksom påföljdssystemet i sin helhet är under omprövning. Utskottet anförde härefter:

Uppenbarligen kommer man härvid att beakta erfarenheterna både av försöksverksamheten vid Hammargården och av utomlands tillämpade metoder för korttidsbehandling. Beträffande ungdomar i åldern 18—20 år vill utskottet framhålla, att det inte torde ha ifrågasatts annat än att dessa även framdeles i allmänhet bör tas om hand inom kriminalvården; härvid bör korttidsbehandling i tillsynsanstalt i enlighet med strafflagberedningens förslag kunna innebära en avsevärd förstärkning av resurserna. När det gäller lagöverträdare i åldern 15—17 år finns möjligheten — om det skulle visa sig att korttidsbehandling vid ungdomsvårdsskola inte lämpar sig för alla unga av ifrågavarande typ — att sänka eller avskaffa den av strafflagberedningen föreslagna åldersgränsen för behandling i tillsynsanstalt; förslag i denna riktning har för övrigt framförts från flera håll under remissbehandlingen av strafflagberedningens betänkande. Över huvud taget är det, såsom framhållits i det under hösten 1959 av parlamentariska sakkunniga framlagda betänkandet angående ungdomsbrottsligheten, av stor betydelse att det pågående reformarbetet resulterar i ett tillräckligt differentierat system som erbjuder möjlighet till såväl korttids- som långtidsbehandling av unga lagöverträdare.

Då frågan om kortvarigt frihetsberövande av unga lagöverträdare således redan är under övervägande, anser utskottet icke nödvändigt att föreslå riksdagen att göra en framställning i ämnet. Utskottet kan alltså icke tillstyrka motionerna.

Vid utlåtandet var fogad en reservation, vari hemställdes, att riksdagen i anledning av motionerna ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående införande i reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet

I förevarande motioner framföres önskemål om utredning angående införande i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande. Vid 1960 års riksdag väcktes motioner (I:16 och II:24) i samma syfte. Andra lagutskottet, som behandlade motionerna i samband med Kungl. Maj:ts proposition med förslag till barnavårdslag m. m., hemställde i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. I utlåtandet anförde utskottet, att spørsmålet om brottspåföljder för unga lagöverträdare — liksom påföljdssystemet i sin helhet — var under omprövning i anledning av bland annat det förslag till skyddslag, som avgivits av strafflagberedningen. Utskottet ansåg det därför icke nödvändigt att föreslå riksdagen att göra en framställning i ämnet.

Sedan 1960 års motioner behandlades, har till lagrådet remitterats ett förslag till brottsbalk, vari behandlas det straffrättsliga påföljdssystemet. Det kan förutses, att proposition i ämnet kommer att framläggas för riksdagen år 1962. Den i årets motioner åter upptagna frågan om kortvarigt frihetsberövande har sålunda blivit föremål för fortsatt beredning, och riksdagen kommer alltså att i en nära framtid behandla förslag i ärendet från Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande anser utskottet någon utredning i enlighet med motionsyrkandet icke vara påkallad.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I:362 och II:432, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1961

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Branting*, Per Olofsson, Gezelius, Erik Svedberg, fröken Mattson*, herrar Nyman, Hilding och Anton Larsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson*, fru Löfqvist, herrar Fröding, Källstad, Larsson i Norderön, Martinsson och fröken Andersson i Strängnäs.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Gezelius* och *Fröding*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

'I förevarande motioner — — — (lika med utskottet) — — — framställning i ämnet.

Allmän enighet torde råda om att kampen mot ungdomsbrottsligheten måste föras på bred front. I likhet med motionärerna finner utskottet, att i denna kamp särskild uppmärksamhet måste ägnas åt utformningen av reaktionssystemet. Om detta rätt skall fylla sin uppgift, bör det tillgodose det tvåfaldiga kravet att tillrättaföra den enskilde lagöverträdaren och att upprätthålla respekten för den allmänna laglydnaden. Det måste med andra ord verka både individualpreventivt och allmänpreventivt.

Då enligt utskottets mening reaktionssystemet hos oss är alltför odifferentierat, bör det byggas ut med möjlighet att för kort tid beröva unga lagöverträdare friheten huvudsakligen i syfte att hos dem själva och hos andra inskräpa, att samhället ser allvarligt på brott. På vad sätt ett kortvarigt frihetsberövande lämpligast skall anordnas kan utskottet inte nu ta ställning till. Utskottet anser emellertid en allsidig och förutsättningslös utredning härom nödvändig. Den omständigheten att ett förslag till brottsbalk nu remitterats till lagrådet bör enligt utskottets mening icke föranleda att en utredning i enlighet med motionärernas yrkande inte kommer till stånd, då den föreslagna brottsbalken icke innehåller något förslag till verkligt kortvariga frihetsberövanden.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I:362 och II:432 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en utredning skyndsamt tillsättes för att allsidigt och förutsättningslöst utreda frågan om införande i det svenska reaktionssystemet av kortvarigt frihetsberövande."